

УДК 336.774

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Прохорова Ю.В., Калмикова О.А.

В статті розглянуто метод оцінки кредитоспроможності позичальника як інструмент управління кредитним ризиком банку. Визначено основні недоліки та проблеми даної методики та розроблено пропозиції щодо удосконалення оцінки позичальників в Україні.

Ключові слова: метод оцінки кредитоспроможності, кредитоспроможність, позичальник, галузь економіки.

Актуальність теми полягає у тому, що при наданні кредиту будь-який банк стикається з необхідністю оцінки кредитоспроможності позичальника. Ця процедура є обов'язковою, адже від її результатів залежить ефективність як окремої кредитної угоди, так і кредитної діяльності банку в цілому. Адекватна оцінка кредитоспроможності позичальника є однією з найважливіших умов успішної кредитної діяльності банку. Сьогодні банківськими установами розробляються різні підходи щодо аналізу кредитоспроможності позичальника. Причому кожен банк розробляє власну методику оцінки фінансового стану потенційного позичальника з урахуванням конкретних умов договору.

Слід зазначити, що в Україні немає чітко розробленої та регламентованої на законодавчому рівні методики розрахунку кредитоспроможності позичальників. Лише положення «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків», затвердженого постановою Правління Національного Банку України №279 від 06 червня 2000 р., поверхнево регламентує порядок розрахунку класу позичальника [1].

Метою статті є виявлення проблем у існуючих методах оцінки кредитоспроможності позичальника та запропонування шляхів їх вирішення.

Дослідженню питань оцінки кредитоспроможності позичальників комерційних банків присвячено значну кількість праць вітчизняних науковців. Ця проблема набула широкого висвітлення у публікаціях багатьох вітчизняних авторів, зокрема., Бугель Ю. [2], Дзюблюка О. [3], Мороза А. [4] Савлук М. [4], Лагутін В. [5] та інших.

Ця група авторів стверджувала, що не можна вважати цю проблему достатньо вивченою, оскільки й досі в економічній літературі та практиці вітчизняних комерційних банків немає єдиного підходу до визначення системи показників, котрі б комплексно і однозначно характеризували кредитоспроможність підприємства, дозволяли достовірно оцінити його фінансовий стан, ділову репутацію, якість менеджменту та загалом можливості розрахунку за кредитними зобов'язаннями з боку потенційного позичальника банку.

Кредитна діяльність банку завжди пов'язана з ризиком невиконання позичальником умов кредитного договору, зокрема: порушення строків погашення позичкових коштів; несплати відсотків кредитом; неповернення основної суми боргу. Ймовірність настання та величини ризику залежить від багатьох факторів: клієнти діють у специфічних галузях; підприємства-позичальники мають різний технічний і фінансовий стан; перспективи розвитку діяльності підприємств тощо. За цих умов конкретних умов банківським спеціалістам хоча дуже важко, але вкрай необхідно вміти встановлювати і оцінювати поточний фінансовий та господарський стан потенційного позичальника, прогнозувати тенденції їх змін, можливості дотримання своїх зобов'язань за кредитним договором. А результатом систематично неправильно здійснюваного оцінювання кредитоспроможності позичальників може слугувати погіршення якості кредитного портфеля банку, яке, до того ж, спричинює і використання зайвого резервування. Вирішенням проблеми є розроблення і використання обґрунтованої методики, що дасть змогу банку найбільш реально оцінювати кредитоспроможність позичальників.

Треба зазначити, що методика аналізу кредитоспроможності позичальника- юридичних осіб, рекомендована НБУ має свої недоліки: неповний аналіз фінансового стану потенційного позичаль-

ника ; відсутність урахування рівня забезпечення кредиту [1].

При цьому теоретичні (рекомендовані) значення показників, що використовуються при оцінці та аналізі кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб, розглядаються як середні для будь - яких підприємств, незалежно від галузі, специфіки діяльності та розмірів - це знижує ефективність аналізу. Значення коефіцієнтів абсолютної ліквідності для підприємств торгівлі і сільського господарства не можуть бути однаковими. Отже, актуальною проблемою оцінки кредитоспроможності позичальників банківських установ залишається вироблення системи критеріальних значень коефіцієнтів фінансового стану для їхнього порівняння, оскільки існує множинна значень, обумовлена галузевою приналежністю, а приведені в економічній літературі бажані значення фінансових коефіцієнтів не враховують галузевих особливостей і специфіки діяльності суб'єктів господарювання. Тобто результати порівняння фінансових показників підприємства можуть дати кредиторів лише оцінки загальної тенденції розвитку потенційного позичальника [2].

Також значною проблемою в оцінці кредитоспроможності позичальника є те, що по-перше, інформація в балансах і звітах дуже часто не відображає дійсного стану справ конкретного підприємства. Багато з них для оптимізації оподаткування розробляють фінансові схеми таким чином, що реальна картина істотно відрізняється від офіційної звітності. Крім цього, часто підприємства для отримання кредиту використовують прийом «прикрашення» звітності, щоб створити видимість вищих показників. По-друге, інфляція дуже переколює дані бухгалтерських звітів, що також негативно впливає на ступінь об'єктивності аналізу, і співробітники кредитних підрозділів не завжди можуть дати правильну оцінку платоспроможності позичальника на основі отриманих результатів шляхом обчислення коефіцієнтів. По-третє, оціночні коефіцієнти надають аналітику статичну інформацію (на певну дату) про платоспроможність підприємства і, таким чином, об'єктивність аналізу падає. У банківській практиці основний акцент робиться на оцінку поточної ситуації, тобто завжди використовується інформація минулих періодів, тоді як в західних банках увага аналітика направлена не тільки на аналіз попередньої діяльності позичальника, а й прогнозування подальшої його роботи [3].

З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне розкриття наступної інформації для більш детальної оцінки позичальника:

1. Офіційна структура власності позичальника, а саме:

- перелік офіційних власників підприємства з вказанням обов'язково частки кожного в статутному капіталі позичальника;
- для власників – юридичних осіб необхідно вказувати код ЄДРПОУ, для фізичних ідентифікаційний код.

2. Реальна структура власників: обов'язково має бути надана інформація щодо фізичної особи або осіб, які контролюють окремо або сукупно, прямо або опосередковано більше 75% статутного капіталу компанії.

3. Кредитна історія: аналізується попередній досвід роботи з кредитами. Позитивною характеристикою підприємства – позичальника є погашення попередніх кредитів та свідчення того, що воно працює відповідально. Також, слід звернути увагу на кредитну історію інших фірм керівника (колишніх та діючих) [4].

4. Ділова активність підприємства. Проводячи аналіз положення підприємства – позичальника на ринку факторів виробництва та готової продукції працівниками банківської установи використовуються дані, отримані від засобів масової інформації, результати аналізу галузі та інформацію, отриману після співбесіди з контрагентами позичальника. Основна увага приділяється: відповідності рівня якості продукції підприємства їх цінам і вимогам ринку; конкурентоспроможність продукції; розробка нових видів продукції [5].

До оцінки факторів виробництва включають кваліфікацію працівників, стан виробничих приміщень та обладнання та місце розташування підприємства. Не менш важливим фактором є також структура клієнтської бази (споживачів). Клієнтська структура має бути добре розвинутою [3].

ВИСНОВКИ

Основна мета аналізу кредитоспроможності визначити здатність і готовність позичальника повернути запрошену позику відповідно до умов кредитного договору. Банк, перш ніж надати кредит, визначає міру ризику, яку він готовий узяти на себе, і розмір кредиту, який може бути наданий. Кредитоспроможність позичальника передбачає наявність передумов для здобуття кредиту і здатність повернути наданий кредит відповідно до умов кредитного договору. Але зв'язку з відсутністю єдиної бази даних середньогалузевих, мінімальних і найкращих для конкретної галузі показників реальна оцінка фінансового стану підприємства банком-кредитором ускладнюється. Тому, необхідним є створення міжбанківської інформаційної бази, до якої за результатами аналітичної роботи банківських працівників з підприємствами різних галузей економіки заносилися б значення показників фінансового стану підприємств, що належать до різних галузей економіки, з метою вироблення їхніх оптимальних величин по галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення НБУ «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» від 06.07.2000 р. // Нормативні акти НБУ. — 2000. — № 9. — С.50.
2. Бугель Ю. Основні шляхи вдосконалення сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника / Ю. Бугель. — К.: Центр навчальної літератури, 2009. — 354с.
3. Дзюблюк О.В. Особливості оцінювання грошового потоку підприємства в системі банківського аналізу кредитоспроможності позичальника / О.В. Дзюблюк. — Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка», 2007. — 254 с.
4. Банківські операції: підручник / [А.М. Мороз, М.Т. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.]. — К.: КНЕУ, 2006. — 476 с.
5. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія та практика: навч. посібник / В.Д. Лагутін. — К.: Товариство «Знання», 2007. — 215 с.

УДК 330.131.3

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В СТРУКТУРІ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ МАСШТАБУ ДІЯЛЬНОСТІ

Сергійчук І.І.

У статті розглянуто сутність складових системи адаптивного управління в структурі механізму формування підприємствами власних масштабів діяльності.

Ключові слова: адаптивне управління, масштаб діяльності, адаптивна поведінка, реструктуризація, реорганізація, диверсифікація, інтеграція, стратегія розвитку

У сучасних умовах ринкової економіки, для яких характерними є постійні трансформаційні зміни, стає очевидним, що будь-яке підприємство з метою збереження наявних ринкових позицій, підтримання належного рівня конкурентоспроможності, власного економічного потенціалу, а також розширення масштабів своєї діяльності повинно постійно вносити корективи в свою виробничо-господарську діяльність відповідно до вимог зовнішнього середовища. Зазначена необхідність, перш за все, пов'язана з тим, що зміна чинників зовнішнього середовища спроможна призвести до виникнення певних диспропорцій та дисбалансу між підприємством та середовищем, в якому воно функціонує. З метою мінімізації негативного впливу факторів зовнішнього середовища та забезпечення